

હેમચન્દ્રાચાર્ય ઉત્તર ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ

૧૧ જુલાઈ, ૨૦૧૬ ના રોજની મીટિંગમાં સુધારેલ બે વર્ષીય બી.એડ.
અભ્યાસક્રમ

નોંધ : લાલ રંગથી લખેલ અભ્યાસક્રમના મુદ્દા દૂર કરેલ છે જ્યારે વાદળી
રંગથી લખાયેલ અભ્યાસક્રમના મુદ્દા ઉમેરેલ છે.

EDUCATIONAL RULES AND GUIDELINES

B.Ed. Programme

Objectives:

The main objective of this programme is to prepare teachers for Upper Primary (Classes VI-VIII), Secondary (Classes IX-X) & Higher Secondary (Classes XI-XII) schools.

The B.Ed. programme enables student teacher to-

- Acquire competence to teach subjects of his/her specialization on the basis of accepted principles of learning and teaching in the context of NCF 2005 and NCFTE 2009.
- Develop skills, understanding, interests and attitude which enable him/her to foster all-round growth and development of the children under his/her care.
- Develop skills in identifying, selecting, innovating and organizing learning experiences for teaching the required subjects.
- Develop understanding of psychological principles of 'growth and development', 'individual differences and similarities' and 'cognitive and affective learning'.
- Develop skills in guiding and counseling the children in solving their personal as well as academic problems.
- Understand the role of the home, the peer group and the community in shaping the personality of the child and help to develop an amicable home-school relationship for mutual benefit.
- Understand the role of school and community in changing society.
- Understand the administrative structure of school education in Gujarat State.
- Contribute to fill up the gap between theory and practice by dovetailing both appropriately.
- Acquire interactive processes of group reflection, critical thinking and concept formation.
- Understand the nature, purpose, influencing factors and problems of various levels of education in the context of diverse socio-cultural - political & Multilingual Indian Society and resolve them.
- Plan and organize classroom instruction through learner centered techniques for inclusive education.
- Conduct Pedagogical content analysis in subject areas and use it for facilitating learning in the classroom.
- Effective utilization of Information Communication Technology resources, on-line as well as off line for day-to-day classroom teaching, remedial instruction and providing challenging learning to the gifted.

- Develop critical understanding of ICT in Education.
- Become self-regulated learner; develop professional commitment and work as responsible professional.
- Cultivate reflective teaching practices and interface with societal resources.

Edu. R-1: Admission

- (a) **Eligibility:** Candidates with at least 50% Marks either in Bachelor Degree and /or in Master Degree in Science/ Social Sciences/ Humanities, Bachelor in Engineering or Technology with specialization in Science and Mathematics with 55% Marks or any other Qualification equivalent thereto, are eligible for admission to the programme.
- (b) Eligibility criteria for admission to B.Ed. programme in Hemchandracharya North Gujarat University will be according to the qualifications and norms laid down by NCTE/ UGC / Hemchandracharya North Gujarat University / Government of Gujarat from time to time.
- (c) **Reservation:** Reservation of seats for SC/ST/OBC and Handicapped will be as per existing Gujarat Govt. /Central Govt. /University rules.
- (d) **Procedure:** Admission shall be made on merit. The merit will be considered on the basis of marks obtained in the qualifying Examination and / or in the entrance examination or any other selection process as per policy of the State Government/ and the University.

Edu. R-2: Duration and Working Days

B.Ed. Programme is a **full time course** and consists of four semesters as shown in table-I to VI.

- (a) **Duration:** The B.Ed. Programme shall be of a duration of Two Academic Years, which can be completed in a Maximum of Three Years from the date of the admission to the programme.
- (b) **Working Days:** There shall be at least **Two Hundred Working Days each year** exclusive of the period of examination and admission. Institution shall work for a minimum of **thirty six hours a week**, during which physical presence in the institution of all the teachers and student teachers is necessary to ensure their availability for advice, guidance, dialogue and consultation as and when needed.

Edu. R-3: Attendance

- (a) The minimum attendance of student teachers shall have to be 80% for all theory and supervised learning classes, and 90% for school internship.
- (b) It is mandatory for every student to keep 80% of attendance in the college. Principal may condone the attendance of any student not more than 10 % of total attendance to be kept by the student for a genuine and valid reason. In case of serious illness or under extraordinary circumstances, on recommendation of the principal, the executive council shall decide to condone the required attendance of any student. Further provided that, any student participating in sports/cultural activities to represent the

college/the university at university/district/state/ national level the principal shall condone these days as attendance for want of completion of the required attendance by the institute.

Edu. R - 4:Course Design

The programme shall comprise three broad curricular areas – 'Perspectives in Education', 'Curriculum and Pedagogic Studies', and 'Engagement with the Field'. The courses under each of these areas are as follows

Perspectives in Education

1. Childhood and Growing Up
2. Contemporary India and Education
3. Learning and Teaching
4. Gender, School and Society
5. Knowledge and Curriculum
6. Creating an Inclusive School

Curriculum and Pedagogic Studies

1. Language across the Curriculum
2. Understanding Disciplines and Subjects
3. Pedagogy of a School Subject
4. Assessment for Learning
5. Optional Course
 - I. Peace Education
 - II. Vocational Guidance
 - III. Yoga for Holistic Health
 - IV. Environmental Education
 - V. Obligations of a Teacher

Engagement with the Field

1. Activities that run through all the courses indicated as Perspectives in Education and Curriculum and Pedagogic Studies
2. School Internships
3. Enhancing Professional Capacities (EPC)
 - a. Reading and Reflecting on Texts
 - b. Drama and Art in Education
 - c. Application of ICT in Education
 - d. Critical Understanding of ICT
 - e. Understanding the Self

Table – I : B.Ed. Programme Course Structure Semester- I							
Sr.	Course Code	Course Title	THEORY CREDIT (HOURS)	SUPERVISED LEARNING CREDIT (HOURS)	EXTERNAL EXAM (Marks)	INTERNAL EXAM (Marks)	TOTAL (Marks)
1	EDPE 1101	Childhood and Growing Up- A	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
2	EDPE 1103	Learning and Teaching - A	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
3	EDCP 1204	Language across Curriculum	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
4	EDCP 1205	Understanding Disciplines and Subjects	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
5	EDCP 1207.01 to 1207.12	Pedagogy of a School Subject –A	3 (48 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
6	EDCP 1207.01 to 1207.12	Pedagogy of a School Subject –A	3 (48 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
7	EDEPC 1301	Reading and Reflecting on Texts	1 (16 HOURS)	1.5 (48 HOURS)	35	15	50
8	EDEPC 1305	Application of ICT in Education	1 (16 HOURS)	1.5 (48 HOURS)	35	15	50
9	EDSI 1401	School Internship	---	1 (32 HOURS)	00	20	20
10		Internal Test			00	30	30
11		Viva			00	05	05
12		Attendance			00	05	05
Total			16 (256 HOURS)	10 (320 HOURS)	280	180	460

Table – II : B.Ed. Programme Course Structure Semester– II							
Sr.	Course Code	Course Title	THEORY CREDIT (HOURS)	SUPERVISED LEARNING CREDIT (HOURS)	EXTERNAL EXAM (Marks)	INTERNAL EXAM (Marks)	TOTAL (Marks)
1	EDPE 2101	Childhood and Growing Up – B	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
2	EDPE 2103	Learning and Teaching – B	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
3	EDPE 2108	Knowledge and Curriculum –A	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
4	EDCP 1207.01 to 1207.12	Pedagogy of a School Subject – B	3 (48 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
5	EDCP 1207.01 to 1207.12	Pedagogy of a School Subject – B	3 (48 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
6	EDCP 2209	Assessment for Learning–A	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
7	EDCP 2211.01 to 2211.05	Optional (Any One)	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
8	EDEPC 2303	Critical Understanding of ICT	1 (16 HOURS)	1.5 (48 HOURS)	35	15	50
9	EDSI 2402	School Internship	---	1.5 (48 HOURS)	00	40	40
10		Internal Test			00	30	30
11		Viva			00	05	05
12		Attendance			00	05	05
Total			17 (272 HOURS)	10 (320 HOURS)	280	200	480

Table – III : B.Ed. Programme Course Structure Semester– III							
Sr.	Course Code	Course Title	THEORY CREDIT (HOURS)	SUPERVISED LEARNING CREDIT(HOURS)	EXTERNAL EXAM (Marks)	INTERNAL EXAM (Marks)	TOTAL (Marks)
1	EDPE 3102	Contemporary India and Education –A	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
2	EDPE 3108	Knowledge and Curriculum –B	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
3	EDCP 3209	Assessment for Learning –B	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
4	EDEPC 3302	Drama and Art in Education	1 (16 HOURS)	1.5 (48 HOURS)	35	15	50
5	EDSI 3403	School Internship	1.5 (24 HOURS)	10 (320 HOURS)	00	170	170
6		Internal Test			00	20	20
7		Viva			00	05	05
8		Attendance			00	05	05
Total			8.5 (136 HOURS)	14.5 (464 HOURS)	140	260	400

Table – IV: B.Ed. Programme Course Structure Semester– IV							
Sr.	Course Code	Course Title	THEORY CREDIT (HOURS)	SUPERVISED LEARNING CREDIT (HOURS)	EXTERNAL EXAM (Marks)	INTERNAL EXAM (Marks)	TOTAL (Marks)
1	EDPE 4102	Contemporary India and Education–B	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
2	EDPE 4106	Gender, School and Society	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
3	EDPE 4110	Creating an Inclusive School	2 (32 HOURS)	1 (32 HOURS)	35	15	50
4	EDEPC 4304	Understanding the Self	1 (16 HOURS)	1.5 (48HOURS)	35	15	50
5	EDSI 4404	School Internship	1.5 (24 HOURS)	10 (320 HOURS)	00	170	170
6		Internal Test			00	20	20
7		Annual lesson	---	1 (32 HOURS)	60	00	60
8		Viva			00	05	05
9		Attendance			00	05	05
Total			8.5 (136 HOURS)	15.5 (496 HOURS)	200	260	460

Table – V :Summary of B.Ed. Programme									
Semester	Hours			Credit			Examination (Marks)		
	Theory	Supervised Learning	Total	Theory	Supervised Learning	Total	Internal	External	Total
Semester – 1	256	320	576	16	10	26	180	280	460
Semester – 2	272	320	592	17	10	27	200	280	480
Semester – 3	136	464	600	8.5	14.5	23	260	140	400
Semester – 4	136	496	632	8.5	15.5	24	260	200	460
Total	800	1600	2400	50	50	100	900	900	1800

Internal marks for each Course (EDPE, EDCP, EDEPC): - 4 Engagement with Field activities x 3 Marks =12 Marks; 3 Marks for viva of submissions in each course. More details are in Edu. R-7 (f).

Edu. R-5: School Internship

- (a) પ્રશિક્ષણાર્થી શરુઆતમાં વિવિધ શાળાઓ સાથે 24 દિવસ (ચાર અઠવાડિયા) સુધી 'શાળા જોડાણ' ના ભાગરૂપે કામ કરશે. આ દિવસો અભ્યાસક્રમના ભાગરૂપે ગણાશે . આ પ્રથમ તબક્કામાં વિદ્યાર્થીઓ ક્ષેત્ર સાથે સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓ કરશે. આ ટૂંકો સમયગાળો તેમને અધ્યયન -અધ્યાપન પ્રક્રિયાને સમજી તેની સાથે કામ કરવાનો પૂરતો મોકો આપશે . પ્રશિક્ષણાર્થી કુલ 12 પ્રાયોગિક પાઠો (દરેક વિષય માટે 6 પાઠો) વર્ષ દરમ્યાન આપશે.
- (b) પ્રશિક્ષણાર્થીએ શાળામાં અધ્યયન-અધ્યાપન સિવાય નિયમિત શિક્ષકો સાથે સંપર્કમાં રહી બધા કામ રોજરોજ કરવાના રહેશે.
- (c) સંસ્થાએ શાળા સાથે સંપર્કમાં રહી ઈન્ટર્નશીપ માટે શાળા પ્લેસમેન્ટ પ્રોગ્રામ વિગતવાર તૈયાર કરવાનો રહેશે.
- (d) બીજા વર્ષે, તેઓ શાળા નિયુક્તિ (પ્લેસમેન્ટ) હેઠળ સોળ અઠવાડીયા માટે બે ભાગમાં કામ કરશે . પહેલો ભાગ ત્રીજા સેમેસ્ટર અને બીજો ભાગ ચોથા સેમેસ્ટરમાં રહેશે. પ્રશિક્ષણાર્થીઓને ઉચ્ચ પ્રાથમિક તેમજ માધ્યમિક/ઉચ્ચ માધ્યમિક એમ બન્ને કક્ષાએ કાર્ય ફાળવવું વધુ ઈચ્છનીય રહેશે . એક તાલીમાર્થી એક શાળામાં ઓછામાં ઓછા બે મહિનાકે વધુમાં વધુ ચાર મહિના ઈન્ટર્નશીપ કરવાની રહેશે . **પ્રશિક્ષણાર્થીને બે કરતાં વધુ શાળાઓમાં ઈન્ટર્નશીપ અનુભવ મેળવવા માટે પરવાનગી આપવામાં આવશે નહીં** આ સમય દરમિયાન, શાળામાં તેમની ભૂમિકા એક 'એપ્રેન્ટીસ' અને વિષય અધ્યાપક દ્વારા આયોજીત રૂપરેખા પર આધીન રહેશે . તેઓ શાળાના તમામ પાસાઓની કામગીરીમાં રોકાયેલા રહેશે.
- (e) ઈન્ટર્નશીપ માટે પૂરી પાડવામાં આવેલ આ થિયરી ક્રેડિટ્સને પૂર્વ ઈન્ટર્નશીપ અભિસ્થાપન , તૈયારી અને પ્રતિભાવ માટે ઉપયોગ કરવામાં આવશે.

ઈન્ટર્નશીપ

ઈન્ટર્નશીપ પહેલાની પ્રવૃત્તિઓ	ઈન્ટર્નશીપ પછીની પ્રવૃત્તિઓ
<ul style="list-style-type: none"> • Orientation અભિસ્થાપન • પાઠ આયોજનની તૈયારી • શૈક્ષણિક સાધનોની તૈયારી 	<ul style="list-style-type: none"> • સબમીશન • ઈન્ટર્નશીપ અનુભવનું ચિંતન અને વર્ણન • પ્રતિભાવ

સારણી – VI ઈન્ટર્નશીપ દરમ્યાનની પ્રવૃત્તિઓ		
સેમેસ્ટર - I		
ક્રમ	પ્રવૃત્તિ	ગુણ
1	પ્રાયોગિક પાઠો (શિક્ષણ અભ્યાસ) 4 સેતુપાઠ (દરેક વિષય માટે 2) 4 માઈક્રોટીચિંગ [બંને પેડાગોગીમાં અલગ અલગ કૌશલ્યના બે-બે પાઠ (કુલ-૪ પાઠ અને ૧૦ ગુણ)] 2 સેતુપાઠ [બંને પેડાગોગીમાં એક એક સેતુપાઠ કે સ્ટ્રે લેસન (કુલ બે પાઠ અને ૧૦ ગુણ)]	20
સેમેસ્ટર – II		
1	પ્રાયોગિક પાઠો (શિક્ષણ અભ્યાસ) 8 સેતુપાઠ (દરેક વિષય માટે 4)	40

કાર્યોનું મૂલ્યાંકન
સેમેસ્ટર – ૩ ની ઈન્ટર્નશીપ પ્રવૃત્તિઓના મૂલ્યાંકનનું શાળા અને કોલેજ કક્ષાએ વિભાજન

ક્રમ	શાળાકીય	શાળા કક્ષાના ગુણ	કોલેજ કક્ષાના ગુણ	કુલ ગુણ
1	30 પ્રાયોગિક પાઠો પૈકી નીચે મુજબના પાઠો આપવા અનિવાર્ય 2 ICT આધારિત પાઠ (દરેક મેથડ સાથે) 2 પાઠ રચનાવાદ અભિગમ આધારિત (દરેક મેથડ સાથે) 10 પાઠ છૂટા પાઠ આયોજન (દરેક મેથડ સાથે)	30	30	60
2	અવલોકન શાળા કક્ષાએ શિક્ષકોના 10 પાઠોનું અવલોકન પ્રશિક્ષણાર્થીએ પોતાના વિષયના 10 પાઠોનું અવલોકન અન્ય વિષયના 20 પાઠોનું અવલોકન	10	10	20
3	શાળા કક્ષાએ વિદ્યાર્થીલક્ષી કોઈ એક પ્રવૃત્તિનું આયોજન કરવું <ul style="list-style-type: none"> • પ્રદર્શન • વિદ્યાર્થી સેમિનાર • જૂથ ચર્ચા • ક્ષેત્ર પ્રવાસ • ક્વીઝ • વિજ્ઞાન મેળો 	10	-	10
4	ફોર્મેટીવ મૂલ્યાંકન <ul style="list-style-type: none"> • આયોજન • અમલ • મૂલ્યાંકન • રેકોર્ડ રાખવા • વિદ્યાર્થીઓ સાથે ગુણની વાતચીત 	10	-	10
5	શાળા કક્ષાએ નીચેની જેવી સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ પૈકી એકનું આયોજન કરવું <ul style="list-style-type: none"> • યોગ • વિવિધ રમતો • બાગાયતી કામ • શાળા સ્વચ્છતા અભિયાન • પ્રાર્થના સભા આયોજન • સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ • માર્ગદર્શન અને પરામર્શ 	10	-	10
6	ક્રિયાત્મક સંશોધન	05	05	10
7	શાળા રેકોર્ડ રાખવા <ul style="list-style-type: none"> • હાજરી • પરિણામ • અન્ય સૂચવાયેલ પ્રવૃત્તિ 	05	05	10
8	સ્વરચિત શૈક્ષણિક સાધન	05	05	10
9	ચિંતનાત્મક જર્નલ	-	10	10
10	ઈન્ટર્નશીપ પ્રવૃત્તિઓની કોલેજમાં રજુઆત	-	20	20
	કુલગુણ	85	85	170

સેમેસ્ટર – III (EDSI 3401)		
ક્રમ	શાળાકીય પ્રવૃત્તિ	ગુણ
1	<p>પ્રાયોગિક પાઠો (શિક્ષણ અભ્યાસ)</p> <p>30 પાઠ (દરેક વિષય માટે 15)</p> <p>આ 30 પાઠો પૈકી તાલીમાર્થી નીચે મુજબ પાઠો આપવા જોઈશે.</p> <ul style="list-style-type: none"> દરેક વિષય માટે 2 ICT આધારિત પાઠ (ડિજિટલ પાઠ) દરેક વિષય માટે 1 પાઠ સ્વનિર્મિત શૈક્ષણિક સાધન સાથે દરેક વિષય માટે 2 પાઠ રચનાવાદ અભિગમ આધારિત 	60
2	<p>અવલોકન</p> <ul style="list-style-type: none"> 10 અવલોકનો શાળા શિક્ષકના પાઠો 10 અવલોકનો તાલીમાર્થીઓના પોતાના વિષય માટે પાઠો 20 અવલોકનો તાલીમાર્થીઓના પાઠો (કોઈપણ વિષય માટે) 	20
3	<p>નીચેની પ્રવૃત્તિઓ પૈકી કોઈ એકનું આયોજન કરો</p> <ul style="list-style-type: none"> પ્રદર્શન જૂથ ચર્ચા ક્ષેત્ર પ્રવાસ વિદ્યાર્થી સેમિનાર ક્વીઝ વિજ્ઞાન મેળો 	10
4	<p>ફોર્મેટીવ મૂલ્યાંકન :</p> <ul style="list-style-type: none"> આયોજન રેકોર્ડ રાખવા અમલ વિદ્યાર્થીઓ સાથે ગુણની વાતચીત મૂલ્યાંકન 	10
5	<p>નીચેની સહાભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ પૈકી કોઈ એકનું આયોજન કરો</p> <ul style="list-style-type: none"> સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ યોગ માર્ગદર્શન અને પરામર્શ પ્રકૃતિ અભ્યાસ શાળાના આચાર્ય કે વિદ્યાર્થી દ્વારા સૂચિત કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ સ્મતો પ્રાર્થના સભાનું આયોજન બાગાયતી કામ શાળામાં સ્વચ્છતા અભિયાન 	10
6	ક્રિયાત્મક સંશોધન	10
7	<p>શાળા રેકોર્ડ રાખવા :</p> <ul style="list-style-type: none"> હાજરી પરિણામ શાળાના અધિકૃત વ્યક્તિ દ્વારા સૂચવાયેલ 	5
8	સ્વરચિત શૈક્ષણિક સાધન	10
9	ચિંતનાત્મક જર્નલ	15
10	ઈન્ટર્નશીપ પ્રવૃત્તિઓની કોલેજમાં રજુઆત	20
કુલ		170

સેમેસ્ટર – ૪ની ઈન્ટર્નશીપ પ્રવૃત્તિઓના મૂલ્યાંકનનું શાળા અને કોલેજ કક્ષાએ વિભાજન

ક્રમ	શાળાકીય	શાળા કક્ષાના ગુણ	કોલેજ કક્ષાના ગુણ	કુલ ગુણ
1	30 પ્રાયોગિક પાઠો પૈકી નીચે મુજબના પાઠો આપવા અનિવાર્ય 1 ICT આધારિત પાઠ (દરેક મેથડ સાથે) 2 પાઠ રચનાવાદ અભિગમ આધારિત (દરેક મેથડ સાથે) 07 પાઠ છૂટા પાઠ આયોજન (દરેક મેથડ સાથે)	30	30	60
2	અવલોકન શાળા કક્ષાએ શિક્ષકોના 10 પાઠોનું અવલોકન પ્રશિક્ષણાર્થીએ પોતાના વિષયના 10 પાઠોનું અવલોકન અન્ય વિષયના 20 પાઠોનું અવલોકન	10	10	20
3	નિદાનાત્મક કસોટી અને ઉપચારાત્મક શિક્ષણ (કોઈ એક વિષય માટે)	10	-	10
4	નવી પ્રથાઓ	05	05	10
5	શાળા સમયપત્રક અને વાર્ષિક આયોજનની રચના	05	-	05
6	શાળામાં પુસ્તકાલય અને પ્રયોગશાળાઓ (વિજ્ઞાન / ભાષા / કોમ્પ્યુટર અને મનોવિજ્ઞાન) ની જાળવણી.	05	-	05
7	શાળા રેકૉર્ડ રાખવા <ul style="list-style-type: none"> • હાજરી • પરિણામ • અન્ય સૂચવાયેલ પ્રવૃત્તિ 	05	-	05
8	નીચેની મીટિંગો પૈકી કોઈ એક મીટિંગમાં ભગીદારી QDC/CRC/BRC/SVS/SMC/BISAG આંતરક્રિયા/ વાલી મીટિંગ/ સ્ટાફ મીટિંગ	05	-	05
9	યોગ	05	-	05
10	વિષયમંડળ	05	05	10
11	ચિંતનાત્મક જર્નલ	-	15	15
12	ઈન્ટર્નશીપ પ્રવૃત્તિઓની કોલેજમાં રજૂઆત	-	20	20
	કુલગુણ	85	85	170

સેમેસ્ટર – IV (EDSI 4402)		
ક્રમ	શાળાકીય પ્રવૃત્તિ	ગુણ
1	પ્રાયોગિક પાઠો (શિક્ષણ અભ્યાસ) 30 પાઠ (દરેક વિષય માટે 15 પાઠ) આ 30 પાઠો પૈકી તાલીમાર્થી નીચે મુજબ પાઠો આપવા જોઈશે. • 1 એકમ પાઠ (5 પાઠથી ઓછા નહી) (દરેક વિષય માટે) • 1 ICT આધારિત પાઠ (ડિજિટલ પાઠ) (દરેક વિષય માટે) • 2 પાઠ રચનાવાદ અભિગમ આધારિત (દરેક વિષય માટે)	60
2	અવલોકન • 10 અવલોકનો શાળા શિક્ષકના પાઠો • 10 અવલોકન તાલીમાર્થીઓના પાઠો (પોતાના વિષય માટે) • 20 અવલોકન તાલીમાર્થીઓના પાઠો (કોઈપણ વિષયો માટે)	20
3	નિદાનાત્મક કસોટી અને ઉપચારાત્મક શિક્ષણ (કોઈ એક વિષય માટે)	10
4	નવી પ્રથાઓ (Innovative Practices)	10
5	શાળા સમયપત્રક અને વાર્ષિક આયોજનની રચના	5
6	શાળામાં પુસ્તકાલય અને પ્રયોગશાળાઓ (વિજ્ઞાન/ભાષા/કમ્પ્યુટર/મનોવિજ્ઞાન)ની જાળવણી.	5
7	શાળા રેકૉર્ડ રાખવા : • હાજરી • પરિણામ • શાળાના અધિકૃત વ્યક્તિ દ્વારા સૂચવાયેલ	5
8	નીચેની મીટિંગો પૈકી કોઈ એકમાં મીટિંગમાં ભાગીદારી QDC / CRC / BRC / SVS / SMC / BISAG આંતરક્રિયા / વાલી મીટિંગ/ સ્ટાફ મીટિંગ	5
9	યોગ	5
10	વિષય ફોરમ/ ક્લબ	10
11	ચિંતનાત્મક જર્નલ	15
12	ઈન્ટર્નશીપ પ્રવૃત્તિઓની કોલેજમાં રજુઆત	20
કુલ		170

Edu. R-6: Practice Teaching

- Not more than two lessons per day by a student teacher will be allowed. All the practice teaching lessons should be given under the supervision of a member of the teaching staff of the college OR concerned visiting lecturers registered by the University OR Head Master of upper primary/secondary / higher secondary schools OR senior teacher of upper primary/secondary / higher secondary schools.
- Student teacher should use all available audio-visual equipments in his / her lessons.
- Science student teacher has to demonstrate two science experiments related to school syllabus during the practical lessons in the practicing schools.
- A student teacher has to prepare and deliver six digital lessons during the programme.

Edu. R-7: Examination

- The examination for Semester-I to IV of the B.Ed. programme shall consist of Written Examination and Annual Lesson (External), Engagement with field, Practice teaching, and other work in the college and school according to table I to VI (Internal).

- (b) Written Examination and Annual Lesson (External), Engagement with field, Practice teaching, and other work in the college and school will be carried out according to table I to VI (Internal).
- (c) Written Examination and Annual Lesson (External), will be taken after each semester's attendance at an Education college or a B.Ed. Department of Hemchandracharya North Gujarat University as required in EduR-2.
- (d) Student teacher will not be permitted to appear for Annual Lesson exam in Semester IV unless they produce a completion certificate of practical work done to the satisfaction of the Head of the Education College or B.Ed. department of Hemchandracharya North Gujarat University.
- (e) In Annual Lesson examination, student teachers will be tested in their practical skill of class management and teaching the two subjects of their choices.
- (f) For Engagement with Field activities, student teacher **has to conduct one activity each from all four categories in each course** [i.e. (1) Seminar/ Workshop / Group Discussion / Quiz, (2) Library Engagement / Laboratory Engagement, (3) Social Engagement / Community Engagement, (4) Observation / Case Study/ Research / ICT / Resource Generation / Any Other]
- (g) The student teacher will be required to keep the following for the inspection of the examiner at the Annual Lesson Examination in semester IV.
 - a. A note-book containing the criticism on the demonstration lessons and of the lessons of other candidates. Minimum 92 observed by them during the Programme. [Minimum 2 observations of Faculty, Minimum 30 observations of a School Teacher, Minimum 60 observation of peer]
 - b. A journal/ journals containing notes of at least 72 lessons given during all four semesters and the criticism of the guide/mentor therein.
 - c. A list of audio-visual equipment which the student teacher has utilized during the programme in lessons given by him/her.
 - d. Completion certificates of internships from the school principal and internal submissions' completion certificate of practical work by the Head of the Education College or B.Ed. department of Hemchandracharya North Gujarat University.

Edu. R-8 : Term Grant

- (a) A candidate if has completed all the submissions and has attended required number of days, shall be eligible to join the next consecutive 2nd or 3rd semester even if he/she has not appeared or cleared the external examination of that semester.
- (b) A candidate should have cleared the external examination of Semester I for joining Sem. - IV.

Edu. R-9: Standard of Passing, Gold Medal, Rank and Grade distribution

- (a) To pass each Semester examination, a candidate must obtain at least 40 percent of the marks in each course and secure 50 percent in aggregate of the all courses. Candidate has to obtain 50 percent of Internal marks.
- (b) To pass the Semester-4 examination, a candidate must obtain at least 40 percent of the marks in each course and has to secure 50 percent in aggregate of the all courses. Candidate has to obtain 50 percentage in Annual Lessons and Internal marks.
- (c) If a candidate passes in the Practice Teaching and other Internals but fails in the aggregate of courses in external examination, the marks obtained by him in the Practice Teaching shall be carried over to the subsequent Semester to semesters.
- (d) If a candidate passes in the aggregate of courses external examination and fails in the Practice Teaching(internal) and/or Annual lessons only, he/she shall be at liability to complete all the Practice Teaching (internal) in next semester and college should send the newly obtained marks and candidate has to give Annual Lessons once again.
- (e) If a candidate fails in aggregate of courses, he may be exempted from appearing in course or courses wherein he or she has secured minimum 50 percent marks.
- (f) Candidates who have failed semester-end exam will reappear for the semester-end examination when conducted by the university. The student will be finally declared as failed if she\he does not pass in all semesters within a total period of three years. After that, such students will have to seek fresh admission as per the admission rules prevailing at that time.
- (g) If a candidate fails in aggregate of courses, he may be exempted from appearing in course or courses wherein he or she has secured minimum 50 percent marks.
- (h) Candidates whose marks are carried over under this regulation shall be declared to have passed the examination but shall not be eligible for any university awards/Rank/Gold Medal.
- (i) Candidate will be eligible for university awards, rank and Gold medal provided he/she clears the semesters in regular course and at first attempt.
- (j) University rank and gold medal will be awarded to a candidate on external marks excluding Annual Lesson Marks.
- (k) Criteria for getting class for the student passing the examination successfully are as under.

Grade Points	Description	% of Marks	Division / Grade
10	Outstanding	90 % → 99 %	First with Dist. / O
9	Excellent	80 % → 89 %	First with Dist. / A
8	Very Good	70 % → 79 %	First with Dist. /B
7	Good	60 % → 69 %	First / C
6	Fair	50 % → 59 %	Second /D
5	Average	40 % → 49 %	Pass / E
4	DROPPED	Below 40 %	F

- (l) Semester Grade Point Average (SGPA) Indicates the performance of a students in a given semester. SGPA is based on the total credit points earned by the student in all the course and the total number of credits assigned to each course in a semester.

Credit point for the Course = No.of credits assigned to the course X Grade point secured for the course

SGPA = Total credit points by a students in a Semester + Total credits for that semester.

Example: for Semester – 1

Course	Credit	Percentage obtained by students	Grade Letter	Grade Point	Credit Assigned Grade Point
EDPE 1101	3	60	C	7	$7 \times 3 = 21$
EDPE 1103	3	75	B	8	$8 \times 3 = 24$
EDCP1204	3	55	D	6	$6 \times 3 = 18$
EDCP 1205	3	69	C	7	$7 \times 3 = 21$
EDCP1207.01	4	78	B	8	$8 \times 4 = 32$
EDCP 1207.02	4	89	A	9	$9 \times 3 = 27$
EDEPC 1305	2.5	93	O	10	$10 \times 2.5 = 25$
EDEPC 1301	2.5	75	B	8	$8 \times 2.5 = 20$
Internship	1	95	O	10	$10 \times 1 = 10$
TOTAL	26				198

SGPA = $198 / 26 = 7.615$ Thus SGPA for Semester-I is 7.615

Percentage for semester-I is $7.615 \times 10 = 76.15$

Cumulative grade point average (CGPA) is obtained by dividing the total numbers of credit points earned in all the Semester by the total number of credits in all Semester.

The Percentage will be calculated in whole number. When the percentage is in fraction, is greater than or equal to 0.50 is considered as 1 (one). For example if percentage is 69.49 then it will be considered 69, if the percentage is 69.50 to 69.99, will be considered 70.

- (m) External, Internal and Whole SGPA will be computed
- (n) As a part of CBCS, Continuous Internal Evaluation (CIE) should be carried out by the colleges as mentioned in description of internal marks (Table I, to VI).
- (o) The internal marks and attendance should be declared on notice board within a week of completion of those activities.
- (p) The percentage score of a semester or for all the semesters together will be considered in general cases on the basis of the percentage calculated from the SGPA or CGPA in the CBCS pattern.
- (q) The percentage for any placement will be computed on the basis of the marks obtained in the courses of the programme as per the requirement of the employer.
- (r) Gold medals and University rank will be as per University rules.

Semester - IV

Course Title : સમકાલીન ભારત અને શિક્ષણ - B
(Contemporary India and Education – B)

Course Code: EDPE - 4102

Semester - IV

Credit: Theory Credit (TC): 02

Supervised Study Credit (SSC): 01

Total: 03

Hours: Classroom Teaching: 32

Supervised Study: 32

Total: 64

Total Marks: 50

[External: 35 Marks; Internal (Engagement with Field): 15]

હેતુઓ : પ્રશિક્ષણાર્થીઓ

- ભારતીય સમાજ માં પ્રવર્તમાન વૈવિધ્ય અને તેના લક્ષણો જાણે .
- ભારતીય અંધારણમાં સૂચવેલ સાંપ્રત શિક્ષણના મૂળભૂત અધિકારો અને નીતિઓથી પરિચિત થાય.
- અન્યારની પ્રવર્તમાન જાહેર શિક્ષણ નીતિઓ ને વૈશ્વિક સ્તરે સરખાવી શકે.
- રાજ્ય સ્તરે શિક્ષણ નીતિઓમાં પ્રવર્તમાન માળખાઓ અંગે પરિચિત થાય .
- સમકાલીન ભારતમાં પ્રવર્તમાન શિક્ષણ નીતિઓ અને શાળા શિક્ષણના ઘડતર અંગે શીખે .

એકમ	વિષયવસ્તુ	કલાક	ગુણ
1	ભારતમાં લોક શિક્ષણ માટેનું નીતિ વિષયક માળખું	16	18
(a)	સાંપ્રત પ્રશ્નો અને નીતિઓ 1. શિક્ષણનો અધિકાર (નીતિના સંદર્ભમાં) 2. સર્વ શિક્ષા અભિયાન (SSA)(હેતુઓ અને આર્થિક વહેંચણી) 3. હાલમાં જે હાંસીયામાં ધકેલાઈ ગયેલા (ઉપેક્ષિત) બાળકો છે તેમના પ્રવેશ અને શિક્ષણમાં જાળવણીને વેગ આપવામાં SSAની ભૂમિકા 4. વૈશ્વિક અને સામેલકર્તા શિક્ષણના સંદર્ભમાં શિક્ષક અને અન્ય સંસ્થાઓની ભૂમિકા	03	
(b)	ભૂતકાળની નીતિઓ અને સમસ્યાઓ 1. સાર્વત્રિક પ્રાથમિક શિક્ષણ (હેતુઓ) 2. સામુદાયિક ભાગીદારી અને વિકાસના સંદર્ભે જીવન , કાર્ય અને શિક્ષણનો સમન્વય કરવા માટે નઈ તાલીમ 3. વસાહતી (colonial) અને આઝાદી પૂર્વેના સમયમાં ભારતના વિવિધ જૂથોની આધુનિક શિક્ષણના વિકાસમાં પ્રતિક્રિયાઓ	04	
(c)	સ્ત્રીઓ, દલિત અને જન જાતિઓ જે હાંસીયામાં ધકેલાયેલ લોકોનું શિક્ષણ	03	
(d)	વસાહતી શિક્ષણ (Colonial Education) ની રાષ્ટ્રીય ટીકા અને ગાંધીજી અને દયાનંદ સરસ્વતી જેવાઓના આપેલ વૈકલ્પિક શિક્ષણ પદ્ધતિઓ	03	
(e)	ભાષા નીતિઓ a) શાળાનું માધ્યમ b) ત્રિભાષા સુત્રની સાંપ્રત અને વિકાસાત્મક નીતિઓ c) શાળાની ભાષાનીતિની સંવેદાનિક વ્યવસ્થા d) શાળાની ભાષાની નીતિ સંબંધે વસાહતી દષ્ટિકોણ e) બહુભાષા શિક્ષણ પર સાંપ્રત નવા સંશોધનો	03	

ક્ષેત્ર સાથે વિનિયોગ:

- ભાષાનીતિ ઉપર ચર્ચા (વાદ-વિવાદ)
- શિક્ષણમાં બહુભાષા અભિગમ ઉપરના સંશોધનોની સમીક્ષા (સંશોધન)
- સાંપ્રત નીતિ વિષયક બાબતો અને તે સંદર્ભિત સમસ્યાઓ ઉપર સેમિનાર (સેમિનાર)

<ul style="list-style-type: none"> ભૂતકાળની નીતિ વિષયક બાબતો ઉપર જૂથ ચર્ચા અને અહેવાલ (પુસ્તકાલય જોડાણ) વસાહતી શિક્ષણ અને તેના સંદર્ભમાં વૈકલ્પિક શિક્ષણની ગોંધીજી અને દયાનંદ સરસ્વતીએ સૂચવેલ શિક્ષણ પદ્ધતિઓનો તુલનાત્મક અહેવાલ તેમજ તે સંદર્ભિત સ્વાધ્યાય કાર્ય (પુસ્તકાલય જોડાણ) 			
2	શિક્ષણ નીતિઓ અને તેના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો	16	17
	<ol style="list-style-type: none"> 1. યોજના બદ્ધ ઔદ્યોગિકીકરણના સંદર્ભમાં કોઠારી કમીશનની ભલામણો અને તેનું અમલીકરણ 2. 1986 ની રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (હેતુઓ અને મુખ્ય ભલામણો) 3. POA 1992 (Plan of Action) કાર્ય યોજના (હેતુઓ અને મુખ્ય ભલામણો) 4. ભારતીય અર્થતંત્રના ઉદારીકરણ અને વૈશ્વિકરણના સંદર્ભમાં અનુગામી શિક્ષણ નીતિઓ 5. 1990 થી 2000 દરમ્યાન આવેલ અભ્યાસક્રમ અને પદ્ધતિશાસ્ત્રીય પરિવર્તનો 6. મધ્યાલન ભોજન યોજનાની સમીક્ષા 7. પોષણ નિશ્ચિત કરવા માટે કાયદાકીય જોગવાઈઓની ભૂમિકા 8. આહારના અધિકાર અંગેનો સુપ્રીમ કોર્ટનો ઓર્ડર 9. ઉદારીકરણ, વૈશ્વિકરણ, પ્લેબિનાઈઝેશન (Plebianisation), ખાનગીકરણ અને સ્તરીકરણનો અર્થ, સંકલ્પના અને તેની અસરો 	16	
ક્ષેત્ર સાથે વિનિયોગ: <ul style="list-style-type: none"> • કોઈ એક વૈશ્વિક સંસ્થાની મુલાકાત અને તેનો અહેવાલ બનાવવો. (વ્યક્તિ અભ્યાસ અને અવલોકન) • પ્લેબિનાઈઝેશન (Plebianisation) ઉપર જૂથ ચર્ચા કરો (ચર્ચા-વિચારણા) • ખાનગીકરણ અસર ઉપર વાદ – વિવાદ (ચર્ચા-વિચારણા) • રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ તેમજ અન્ય નીતિઓને ધ્યાનમાં રાખી સેમિનાર યોજો. (સેમિનાર) • 1990 થી 2000 દરમ્યાન આવેલ અભ્યાસક્રમ અને પદ્ધતિશાસ્ત્રીય પરિવર્તનો ઉપર જૂથ સ્વાધ્યાય (પુસ્તકાલય) 			

References:

- <http://www.righttofoodcampaign.in/>
- Batra, P. (2005). Voice and agency of teachers: Missing link in national curriculum framework 2005. *Economic and Political Weekly*, 4347–4356.
- Chakravarti, U. (1998). *Rewriting history: The life and times of Pandita Ramabai*. Zubaan.
- De, A., Khera, R., Samson, M., & Shiva Kumar, A.K. (2011). *PROBE revisited: A report on elementary education in India*. New Delhi: Oxford University Press.
- GOI. (1966). *Report of the education commission: Education and national development*. New Delhi: Ministry of Education.
- GOI. (1992, 1998). National policy on education, 1986 (As modified in 1992). Retrieved from http://mhrd.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/NPE86-mod92.pdf
- GOI. (2009). The right of children to free and compulsory education act, 2009. Retrieved from http://mhrd.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/rte.pdf
- Govinda, R. (2011). *Who goes to school?: Exploring exclusion in Indian education*. Oxford University Press.
- Govinda, R., & Josephine, Y. (2004). *Para teachers in India: A review*. New Delhi: National Institute of Educational Planning and Administration.
- Hill, D., & Roskam, E. (Eds.). (2009). *The developing world and state education: Neoliberal depredation and egalitarian alternatives*. Routledge.
- Hindustani Talimi Sangh. (1938). *Basic national education: Report of the Zakir Hussain committee*. Sagaon, Wardha: Hindustani Talimi Sangh.

- Ilaiah, K. (1996). *Why I am not a hindu: A sudra critique of hindutva philosophy, culture and political economy*. Samya Publications.
- Kumar, K. (2013). *Politics of education in colonial India*. India: Routledge.
- Naik, J.P. (1982). *The education commission and after*. APH Publishing.
- Naik, J.P., & Nurullah, S. (1974). *A students' history of education in India (1800-1973)*. Macmillan.
- NCERT. (2006a). *Position paper-National focus group on education with special needs (NCF 2005)*. New Delhi: NCERT.
- NCERT. (2006b). *Position paper-National focus group on gender issues in the curriculum (NCF 2005)*. NCERT.
- NCERT. (2006c). *Position paper-National focus group on problems of scheduled caste and scheduled tribe children (NCF 2005)*. New Delhi: NCERT.
- NCERT. (2006d). *Position paper-National focus group on teaching of Indian language (NCF 2005)*. New Delhi: NCERT.
- Pathak, A. (2013). *Social implications of schooling: Knowledge, pedagogy and consciousness*. Aakar Books.

**Course Title : જાતિ, શાળા અને સમાજ
(Gender, School and Society)**

Course Code: EDPE - 4106

Semester - IV

Credit: Theory Credit (TC): 02 Supervised Study Credit (SSC): 01 Total: 03

Hours: Classroom Teaching: 32 Supervised Study: 32 Total: 64

Total Marks: 50 [External: 35 Marks; Internal (Engagement with Field): 15]

હેતુઓ : પ્રશિક્ષણાર્થીઓ

- સામાજિક સાંસ્કૃતિક પરિપ્રેક્ષ્યમાં જાતિ વિષયક ન્યાય અને સમાનતાની સમજ કેળવે.
- પ્રાચીન, મધ્યકાલીન તથા અર્વાચીન યુગમાં જાતિ વિષયક દરજ્જાથી માહિતગાર થાય.
- સરકાર, કાનૂન તથા સ્વૈચ્છિક સંગઠનોની જાતિ વિષયક બાબતો અંગેની ભૂમિકાથી માહિતગાર થાય.
- વિવિધ સ્તરે થતાં જાતિ વિષયક શોષણ અને સલામતી સંદર્ભે માહિતી મેળવી જાગૃતિ કેળવે.
- જાતિ વિષયક ભેદ દૂર કરવામાં કેળવણીની ભૂમિકાની સમજણ કેળવે.

એકમ	વિષયવસ્તુ	સમય	ગુણ
1		22	24
(a)	જાતિ: ઓળખ, સમતા અને સમાનતા જાતિ: અર્થ, સંકલ્પના અને સ્વરૂપ (સામાજિક તથા સાંસ્કૃતિક પરિપ્રેક્ષ્યમાં). સામાજિકકરણ પ્રક્રિયાના સંદર્ભમાં જાતિ વિષયક ઓળખ વિવિધ આંતર-સાંસ્કૃતિક પરિપ્રેક્ષ્યમાં જાતિ વિષયક નિશ્ચિત ભૂમિકાઓનો ઉદભવ (કુટુંબ, જ્ઞાતિ, ધર્મ, સંસ્કૃતિ, શાળા તથા ભિન્ન માધ્યમો) જાતિ: સમતા અને સમાનતા: (જ્ઞાતિ, વર્ગ, ધર્મ અને સંપ્રદાય, અક્ષમતા, વિસ્તાર)	10	
(b)	પ્રાચીન, મધ્યકાલીન તથા અર્વાચીન યુગમાં જાતિ વિષયક દરજ્જાઓ <ul style="list-style-type: none">• પ્રાચીન, મધ્યકાલીન તથા અર્વાચીન યુગ (ભારતમાં સ્વાતંત્ર સંગ્રામ દરમિયાન [1855 થી 1947] તથા સ્વાતંત્ર સંગ્રામ બાદ [1948 થી પ્રવર્તમાન]) જાતિ વિષયક આર્થિક, સામાજિક, કૌટુંબિક, ધાર્મિક, વ્યાવસાયિક તથા શૈક્ષણિક દરજ્જાઓ	06	
(c)	જાતિ: રાજ્ય તથા કાયદાની ભૂમિકા (21મી સદીના સંદર્ભમાં) <ul style="list-style-type: none">• જાતિ વિષયક સરકારની નીતિ વિષયક જોગવાઈઓ, અમલીકરણ તથા અસરકારકતા.• જાતિ વિષયક અસમાનતાઓ દૂર કરવા માટેની કાયદાકીય જોગવાઈઓ.• જાતિ વિષયક અસમાનતાઓ દૂર કરવા માટે સ્વૈચ્છિક સંગઠનોની ભૂમિકા.	06	

ક્ષેત્ર સાથે વિનિયોગ :

- શૈક્ષણિક સંઘાઓ / બાળ અપરાધ ગૃહ / છાત્રાલય / ઘરડાઘર / અનાથાલય વિગેરેની મુલાકાત લઈ જાતિ વિષયક સમાનતાની પ્રણાલિકાઓ નો અહેવાલ તૈયાર કરો. (ક્ષેત્ર મુલાકાત)
- જાતિ ના સંદર્ભે કોઈ એક સામાજિક કાર્યકરની ભૂમિકાનો વ્યક્તિ અભ્યાસ કરો. (વ્યક્તિ અભ્યાસ)
- ગ્રંથાલયની મુલાકાત લઈ સમાચારપત્રમાથી જાતિ વિષયક સમાચાર એકત્ર કરી તમારા નિરિક્ષણની સમીક્ષા કરો. (ગ્રંથાલય)
- તમારા સહાધ્યાયીઓની મુલાકાત લઈ જાતિ વિષયક અસમાનતાઓ અંગેના તેમના નિરિક્ષણોને આધારે પ્રકલ્પ તૈયાર કરો. (પ્રકલ્પ)
- જાતિ વિષયક સમતા અને સમાનતા અંગે સરકારની કોઈ પણ પાંચ નીતિઓની સમીક્ષા કરો. (ગ્રંથાલય / કમ્પ્યુટર લેબ)
- જાતિ વિષયક કાયદા તથા સરકારની નીતિઓના સંદર્ભમાં શિક્ષણ મહાવિદ્યાલય અથવા શાળામાં જાગૃતિ કાર્યક્રમનું આયોજન કરો. (સામાજિક કાર્યક્ષેત્ર)

2		10	11
(a)	વિવિધ સ્તરે જાતિ વિષયક શોષણ, સલામતી અને કેળવણી: (સામાજિક, સાંસ્કૃતિક, આર્થિક, વ્યાવસાયિક, શૈક્ષણિક, રાજકીય અને જાતીય)	06	
(b)	જાતિ વિષયક ભેદ દૂર કરવામાં કેળવણીની ભૂમિકા: <ul style="list-style-type: none"> પાઠ્યક્રમ તથા જાતિ વિષયક સમતા અને સમાનતા સંસ્થાકીય ભૂમિકા અને પ્રક્રિયાઓ શિક્ષકની ભૂમિકા બહુમાધ્યમ સાક્ષરતા 	04	
ક્ષેત્ર સાથે વિનિયોગ : <ul style="list-style-type: none"> જાતિ વિષયક સુધારાત્મક કાર્ય કરતી સ્વૈછીક સંગઠનો/ સંસ્થાઓનો વ્યક્તિ અભ્યાસ કરો. (વ્યક્તિ અભ્યાસ) શાળાની મુલાકાત લઈ શાળા ધ્વારા વિદ્યાર્થીઓમાં જીવન કૌશલ્યો વિકસાવવા માટે કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓની સમીક્ષા કરો. (ક્ષેત્રકાર્ય) જ્ઞાનાત્મક બંધારણના સંદર્ભમાં શાળામાં જાતિ વિષયક અસમાનતા પર પ્રકલ્પ તૈયાર કરો. (ક્ષેત્રકાર્ય તથા કમ્પ્યુટર લેબ) ધોરણ 8/ 9/ 10 ની કોઈ પણ એક પુસ્તક પસંદ કરો અને જાતિય સમતા અને સમાનતાના સંદર્ભે સમીક્ષા કરો. (ગ્રંથાલય) સામાજિક, સાંસ્કૃતિક, શૈક્ષણિક અને જાતિય શોષણ સંદર્ભે શાળામાં જાગૃતિ કાર્યક્રમનું આયોજન કરો (સામાજિક ક્ષેત્રકાર્ય) 			

References:

- zku. fÖ...™k pkn (1989). M°ke™ku Ēhİòu y™u ¼qr{fk, Þwr™ðrMkoxe „útÚk r™{koý fkuzo, y{ĒkðkĒ-380 006.
- zku. n»keoĒk hk{w ...trzOE (1997). M°ke {k™MkpkM°k, Þwr™ðrMkoxe „útÚk r™{koý fkuzo, y{ĒkðkĒ-380006.
- Sarita Kanshal (2011). Indian Women : Health Education and Poverty, D.P.S. Publishing House, New Delhi-110002.
- rð. Mk. ðýefh (1966). Mkk{krsf {™kurð¿kk™ Þwr™ðrMkoxe „útÚk r™{koý fkuzo, y{ĒkðkĒ- 380006, ...k™k™t-51,67,80.
- zku. {VOE÷k÷ ...xu÷ (2012). {rn÷k MkpröOEfhý, hL™kĒu «fkp™, y{ĒkðkĒ – 38001. ...k™k™t-32,86,105,108,168.
- Eminent Indian Women : From the vedic age to the present (2005), Advaita Ashrama, Kolkatta-700014.
- Hilary De Lyon and Frances Widdowson Mignialolo (1989). Women Teachers : Issues and Experiences, Open University Press, Milton Keynes ; Philadelphia Page no : 23.
- Leonard Broom & Philip Selznick (1955) Principles of Sociology Harper International Edition, Singapore Page. 50,110.
- R. N. Vyas (1999) Human Progress : Nature and Dimessions, Printwell Publishers & Distributors, Jaipur-3020107. Page No. 50 to 64, 96 to 102 & 116 to 123.

- Broom & selzick (1995). Sociology, Harper & Row, Harper International. Harper and Row publisher. Page No-113,161,187 etc.
- D. F. Swift (1969). The Sociology of Education, Rowledge and Kogan Paul, ISBN 0-7100-6360-1(C).
- Amod Kumar Singh (2011). Encyclopedia of Women and Gender Psychology Vol-I &II , DPS Publishing House : New Delhi, India.

Course Title : સંકલિત શાળાનું નિર્માણ (Creating an Inclusive School)

Course Code: EDPE - 4110

Semester - IV

Credit: Theory Credit (TC): 02

Supervised Study Credit (SSC): 01

Total: 03

Hours: Classroom Teaching: 32

Supervised Study: 32

Total: 64

Total Marks: 50

[External: 35 Marks; Internal (Engagement with Field): 15]

હેતુઓ : પ્રશિક્ષણાર્થીઓ

- સામાજિક સાંસ્કૃતિક પરિપ્રેક્ષ્યમાં સંકલિતતા અને વિકલાંગતા વિશે સમજ કેળવે.
- સામાજિક સંકલિતતાને વેગ આપનાર સમકાલીન માળખાને સમજે.
- સંકલિત શૈક્ષણિક નીતીનાં માળખા અને નીતિ સુધારણાને સમજે.
- સંકલિત સમજની રચના માટે સંકલિત સમાજનું સ્વરૂપ અને તેમાં શિક્ષણની ભૂમિકા વિશે સમજે.

એકમ	વિષયવસ્તુ	કલાક	ગુણ
1		18	18
(a)	સંકલિતતા માટે પાયાના કાર્યોની રૂપરેખા <ul style="list-style-type: none"> • સંકલિતતા અને વિકલાંગતા : વ્યાખ્યા અને સંકલ્પના • સામાજિક સંકલન અને વિકલન માટે ચાવીરૂપ ક્ષેત્ર • સામાજિક ચાવીરૂપ સમૂહો કે જેઓ અવગણાયેલા/ તરછોડાયેલા છે. 	02	
(b)	સામાજિક સંકલનના વેગ માટેનું માળખું <ul style="list-style-type: none"> • સામાન્ય શિક્ષણ અને સંકલિત શિક્ષણ વચ્ચે નો ભેદ • સામાજિક સંકલનના વિધનોને દુર કરવા 	02	
(c)	સંકલિત શિક્ષણ નીતિનું માળખું <ul style="list-style-type: none"> • આર.ટી.ઈ. – 2009, આર.એમ.એસ.એ., પછાતો (કન્યાઓ, એસ.સી., એસ.ટી., શારીરિક વિકલાંગ, લઘુમતી સમૂહો)નું શિક્ષણ. • સંકલિત શાળામાં શિક્ષણ માટે શિક્ષકના કૌશલ્યો અને સામર્થ્યતા • સંકલિત શિક્ષણ વ્યૂહરચનાઓ / અભિગમો જેવા કે મિશ્રિત સામર્થ્યના સામુહિકતા , બહુસ્તરીય અધ્યાપન, સહકારી અધ્યયન અને સમજૂથ અધ્યાપન • શાળા અને શિક્ષક માટે સંકલિત શિક્ષણમાં પડકારો 	08	
(d)	શિક્ષણમાં સંકલન પરની નીતિ માર્ગદર્શિકા, યુનેસ્કો, 2009 <ul style="list-style-type: none"> • બધા બાળકો શીખી અને વિકસી શકે તેવી ખાતરી • હકારાત્મક અને વિવિધ નિષ્પત્તિ માટેની અડગ માન્યતા • શિક્ષણશાસ્ત્ર કે જે અધ્યેતાની પરિવર્તનશીલ / બદલાતી જરૂરિયાતને હમેશા વિકસિત કરે છે અને સતત પ્રતિભાવ આપે છે. • મુલ્યાંકન નીતિ કે જે વિષયવસ્તુ કરતા કૌશલ્યો અને જ્ઞાનનું મુલ્યાંકન કરે છે કે જેમાં મૂલ્યાંકન પદ્ધતિઓ અને સમય માળખાની વિવિધતા માટે ખુલ્લાપણું છે. • એવું વાતાવરણ કે જે – બાળકો, માતા-પિતા, સમાજ, શિક્ષકો, વ્યવસ્થાપકો અને નીતિ ઘડવૈયા – બધાના સહકાર અને સક્રિય ભાગીદારી માટે કાર્ય કરે છે. 	06	
ક્ષેત્ર સાથે વિનિયોગ:			
<ul style="list-style-type: none"> • વિકલાંગતા અને સામર્થ્યના જાણીતા વૃત્તાંત / કથનોનો અભ્યાસ કરવો કે જેથી બદલાતી વ્યાખ્યાઓને યોગ્ય દિશા મળે.(પ્રયોગશાળા/પુસ્તકાલય) • નીતિ / રાજ્યના દસ્તાવેજોમાં અધ્યયન / સિદ્ધિને કેવી રીતે જોવા અને સમજવામાં આવે છે તે શોધો કાઢવું.(પ્રયોગશાળા/પુસ્તકાલય) 			

	<ul style="list-style-type: none"> • અધ્યાપન અને સહભાગીદારીતામાં બાધારૂપ બનનાર તત્વોની ખોજના પ્રયત્ન અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની મુલાકાત (ક્ષેત્ર કાર્ય) • સંકલિત વર્ગખંડમાં સંકલિત અધ્યાપન વ્યૂહરચનાઓનું અવલોકન અને આગળના આયોજન માટે શિક્ષક સાથે ચર્ચા કરી તમારા અનુભવને વર્ણવો (અવલોકન) • શાળામાં સંકલિત રમત-ગમત પ્રવૃત્તિનું આયોજન કરો અને અહેવાલ બનાવો. (ક્ષેત્ર કાર્ય) • વિકલાંગ બાળકોને ઓળખી તેમની સિધ્ધિનું પ્રદર્શન (સામુદાયિક દાયિત્વ) 		
2		14	17
(a)	સંકલિત સમાજ : પુર્વાલોકન <ul style="list-style-type: none"> • સંકલિત સમાજનો અર્થ અને સંકલ્પના • સંકલિત સમાજ નિર્માણ માટે જરૂરી ઘટકો • વિકસિત અને સંકલિત શિક્ષણ : સંકલ્પનાત્મક પુર્વાલોકન • સામાજિક સંકલનની સમજ : શિક્ષણની ભૂમિકા 	04	
(b)	સંકલિત સમાજ માટે સંકલિત શિક્ષણ <ul style="list-style-type: none"> • સંકલિત શિક્ષણનો અર્થ અને સંકલ્પના • સંકલિત શિક્ષણના અમલીકરણ માટેના પડકારો • સંકલિત શિક્ષણ પ્રાપ્તિ : સમાજની સહભાગિતા, માળખાકીય સુધારણા, વ્યવસાયિક વિકાસ, આંતરવર્તી યોજનાઓ અને પ્રણાલીગત અધ્યયન 	05	
(c)	સંકલિત સમાજ માટે શૈક્ષણિક સુધારાઓ <ul style="list-style-type: none"> • સંકલિત શાળાઓનું નિર્માણ : તંત્રમાં ઈચ્છિત પરિવર્તનો, માળખું, આચરણ અને સંસ્કૃતિ • બહુસંસ્કૃતિક સમાજ માટેનું શિક્ષણ • બહુસંસ્કૃતિ સમાજમાં અધ્યાપન અને અધ્યયનના સિદ્ધાંતો • શાંતિમય સહઅસ્તિત્વ માટેનું શિક્ષણ 	05	
ક્ષેત્ર સાથે વિનિયોગ : <ul style="list-style-type: none"> • વિકલાંગ બાળકોના વ્યક્તિ અભ્યાસનું સંચાલન/આયોજન (કેસ સ્ટડી) • વિશિષ્ટ શિક્ષણ માટેની શાળાઓની મુલાકાત લઈ તેના પરનો અહેવાલ તૈયાર કરવો.(ક્ષેત્ર કાર્ય) • શાળા કે કોલેજમાં શાંતિ માટેના શિક્ષણ પરની કાર્યશાળાનું આયોજન કરી તેના પરનો અહેવાલ તૈયાર કરવો. (કાર્યશાળા) • સંકલિત સમાજ માટે શૈક્ષણિક સુધારણાઓ પરનો પ્રકલ્પ (પ્રોજેક્ટ) તૈયાર કરવો. (પ્રોજેક્ટ) • શાળામાં વિદ્યાર્થીઓ અને તેમના વાલીઓની મદદથી જાતીય ભેદભાવો પરના જાગૃતિ કાર્યક્રમની ગોઠવણ (સમાજ વિનિયોગ) • સમાજમાં સંકલનના પ્રશ્નો પર આધારિત મોક કોર્ટ ની શાળામાં ગોઠવણી (સમાજ વિનિયોગ) 			

References:

- Maitra,Krishna(2008):INCLUSION ISSUES AND PERSPECTIVES (For Teachers, Teachers' Educators and Parents): Kanishka Publishers, Distributors New Delhi-110002
- Ahuja, A, Jangira, N.K. (2002): Effective Teacher Training; Cooperative Learning Based Approach: National Publishing house 23 Daryaganj, New Delhi 110002.
- Jangira N.K. and Mani, M.N.G. (1990): Integrated Education for Visually Handicapped, Gurgaon, Old Subjimandi, Academic Press.

- Jha. M.(2002) Inclusive Education for All: Schools Without Walls, Heinemann Educational publishers, Multivista Global Ltd, Chennai, 600042, India.
- Sharma, P.L. (1990) Teachers handbook on IED-Helping children with special needs N. C. E R T Publication.
- Sharma P.L (2003) Planning Inclusive Education in Small Schools, R .I E. Mysore
- Agnihotri, R.K. (1995). Multilingualism as a classroom resource. In K. Heugh, A Siegruhn, & P. Pluddemann (Eds.) Multilingual education for South Africa 9pp. 3-&). Heinemann Educational Books.
- T., Ainswcow, M., Black-Hawkins, K., Vaughan, M., & Shaw, L. (2000). Index for inclusion: Developing learning and participation in schools. Centre for Studies on Inclusive Education.
- Carini, P.F. (2001). Valuing the immeasurable. In starting strong: A different look at children, schools, and standards (pp. 165-181). New York: Teachers College Press.
- Delpit, L.D. (2012) Multiplication is for white people: raising experctations for other people's children, the new press.

Course Title : સ્વની સમજ (Understanding the Self)

Course Code: EDEPC - 4304

Semester - IV

Credit: Theory Credit (TC): 1

Supervised Study Credit (SSC): 1.5

Total: 2.5

Hours: Classroom Teaching: 16

Supervised Study: 48

Total: 64

Total Marks: 50

[External: 35 Marks: Internal (Engagement with Field): 15]

હેતુઓ: પ્રશિક્ષણાર્થીઓ....

- 'સ્વ'ના વિકાસની સમજ કેળવશે.
- શિક્ષકની વ્યાવસાયિક ઓળખની સમીક્ષાત્મક સમજ કેળવશે.
- સ્વ ની સામાજિક ઓળખની સમજ કેળવશે.
- સ્વની સ્વચ્છતાના ભિન્ન સ્વરૂપનો ઉપયોગ કરશે.
- સ્વ અને યોગ વચ્ચેના સંબંધ ની સમજ કેળવશે.
- બાલ્યાવસ્થાના અનુભવોને યાદ કરી તેમની પોતાના સ્વ પર થયેલ અસરની સમજ કેળવશે.
- વિવિધ માધ્યમો ધ્વારા સ્વ સાથે આંતરક્રિયા કરશે.

એકમ	વિષયવસ્તુ	સમય	ગુણ
1		08	18
(a)	સ્વનો વિકાસ: <ul style="list-style-type: none"> • સ્વ નું સ્વરૂપ (હું કોણ છું ?) • આંતરિક સ્વનો વિકાસ • શિક્ષકની વ્યાવસાયિક ઓળખ • વ્યક્તિગત વૃદ્ધિને ક્રિયાન્વિત કરવા માટેની લાગણીઓ, વલણ તથા કૌશલ્યોનો વિકાસ. • સામાજિક સંબંધોની લાગણીઓનો વિકાસ. • અસરકારક પ્રત્યાયન કૌશલ્યો: શ્રવાણ શક્તિ તથા નિરીક્ષણ શક્તિ • માનવના સ્વ તથા વ્યક્તિત્વની સર્વગ્રાહી (Holistic) તથા સંકલિત / સુગ્રથિત (Integrated) સમજ. • વિવિધ સ્તરે ઉદભવતા સંઘર્ષને નિવારવા સ્તિથિસ્થાપકતા કેળવવી • સામૂહિક શક્તિ કેળવવા જુથનું સર્જન કરવું. 	03	
(b)	સામાજિક સ્વ: <ul style="list-style-type: none"> • સામાજિક ઓળખ: જાતિ, સમ્બંધગત, સાંસ્કૃતિક • વ્યક્તિની વિવિધ પ્રકારની ઓળખના પરિણામે વ્યક્તિમાં આરુઢ થયેલી માન્યતાઓ, પરંપરાગત રીતો તથા પૂર્વગ્રાહો. • ઓળખ ને પ્રસ્થાપિત કરનારા રાજકીય, ઐતિહાસિક અને સામાજિક પરિબળો. 	03	
(c)	સ્વની અભિવ્યક્તિ: <ul style="list-style-type: none"> • વ્યક્તિના સ્વપનો, મહત્વાકાંક્ષાઓ તથા ચિંતાઓના અન્વેષણ કરવા માટે વ્યક્તિગત અભિવ્યક્તિ, જીવન પ્રસંગો, જુથ આંતરક્રિયાઓ, ચલચિત્રની સમીક્ષા. • સ્વની અભિવ્યક્તિના વિવિધ સ્વરૂપો : કવિતાઓ, રમૂજ, સર્જનાત્મક ક્રિયાઓ તથા સૌંદર્યત્મક અભિવ્યક્તિઓ. 	02	
ક્ષેત્ર સાથે વિનિયોગ : <ul style="list-style-type: none"> • 'હું કોણ છું' વિષય પર બે દીવસનો કાર્યશિબિરનું આયોજન કરવું. (કાર્યશિબિર) • તાણ નિયમન વિષય પર કાર્યશિબિરનું આયોજન કરવું. (કાર્યશિબિર) • સોફ્ટ સ્કીલના વિકાસ માટે કાર્યશિબિરનું આયોજન કરવું. (કાર્યશિબિર) • સ્વની શક્તિઓ તથા આસક્તિઓના સંદર્ભે સ્વ-અહેવાલ લખો. (ગ્રંથાલય) • વ્યક્તિ ની વિવિધ ઓળખ માટે તાલીમી કાર્યક્રમનું આયોજન કરવું - જાતિયતા, ધર્મ, સાંસ્કૃતિ- તથા વ્યક્તિમાં આરુઢ થયેલી માન્યતાઓ, પરંપરાગત રીતો તથા પૂર્વગ્રાહો કે જે વ્યક્તિની વિવિધ પ્રકારની ઓળખનું પરિણામ છે તેના વિષે ચિંતન કરવું મહત્વનું છે. (કાર્યશિબિર) 			

	<ul style="list-style-type: none"> રાજકીય, ઐતિહાસિક, તથા સામાજિક પરિબળો વ્યક્તિની ઓળખ કેવી રીતે પ્રસ્થાપિત કરે છે તેના સંદર્ભે પ્રતિભાવ આપવા.(સામાજિક કાર્ય) વ્યક્તિમાં આરુઢ થયેલી માન્યતાઓ, પરંપરાગત રીતો તથા પૂર્વગ્રહો સ્વ-અભિવ્યક્તિ કરવી ((સામાજિક કાર્ય) સ્વ (વ્યક્તિ)ના સ્વપનો, મહત્વાકાંક્ષાઓ તથા ચિંતાઓના અન્વેષ માટે આત્મકથાના સ્વરૂપમાં સ્વની અભિવ્યક્તિનું લેખન કરો. (અન્ય કાર્યક્ષેત્ર) તમારા જીવનને અસર કરનાર વ્યક્તિના જીવન કવનનું લેખન કરો.(અન્ય કાર્યક્ષેત્ર) વિદ્યાર્થીઓના જીવન પ્રસંગોના વર્ણનો તથા જુથ આંતરક્રિયાઓની નોંધ બનાવો. (અન્ય કાર્યક્ષેત્ર) એક ચલચિત્રની સમિક્ષા કરો (અન્ય કાર્યક્ષેત્ર) 		
2		08	17
(a)	સ્વ અને યોગ: <ul style="list-style-type: none"> શરીર તથા મનની શક્તિ વધારવા માટે યોગ તથા ધ્યાન. વ્યક્તિના આસપાસના વાતાવરણ સાથે શાંતિ તથા સાયુજ્ય સાધી જીવન જીવવા માટે યોગ યોગનું તત્વજ્ઞાન તથા સારા જીવન માટે તેની ભૂમિકા. ભિન્ન પરિપ્રેક્ષ્યમાં યોગનો ઉપયોગ. 	02	
(b)	સ્વ ની ફેરઠોળખ / સ્વનું સમભારણ: <ul style="list-style-type: none"> વ્યક્તિના બાલ્યાવસ્થાના અનુભવોને સંભારવા – અસરો, મર્યાદાઓ તથા ક્ષમતાઓ. અન્યના બાલ્યાવસ્થા સાથે સમભાવ કેળવવો. વ્યક્તિના સહકાર્યકર અથવા મિત્રના બાલ્યાવસ્થાના અનુભવો. 	02	
(c)	સ્વ સાથેની આંતરક્રિયા: <ul style="list-style-type: none"> વ્યક્તિ અભ્યાસ / જીવનચરિત્ર / ભિન્ન પરિસ્થિતિઓમાં ઉછરેલા બાળકોની વાર્તાઓ તથા તે બાળકોના સ્વ તથા ઓળખ પરભિન્ન પરિસ્થિતિઓની કેવી અસર થઈ છે . (મહાત્મા ગાંધી; અભ્રાંહમ લીકન, તોતો યાન (પુસ્તક); એ.પી.જે.અબ્દુલ કલામ) ચલચિત્રો / દસ્તાવિજી ચલચિત્રો જોવા કે જેમાં નાયક / મુખ્ય પાત્ર વિવિધ પ્રકારની પરીક્ષાઓમાથી પસાર થઈ અવરોધો હોવા છતાં પોતાની ક્ષમતાની શોધ કરે છે . (તારે જમીન પર; ઈકબાલ; કિવન વિગેરે.) પ્રવર્તમાન તરુણાવસ્થા / તરુણો ની સમસ્યાઓ ; વિદ્યાર્થીઓ તથા શિક્ષકો પોતાના સ્વ ની ઓળખ કેળવે તથા પોતાના સ્વની ઓળખ અન્ય વિદ્યાર્થીઓ તથા વર્ગખંડની પરિસ્થિતિઓના સંદર્ભમાં કેળવે. 	04	
ક્ષેત્ર સાથે વિનિયોગ : <ul style="list-style-type: none"> શિક્ષણ મહાવિદ્યાલયમાં બે અઠવાડિયાના યોગ તથા ધ્યાનના કાર્યક્રમનું આયોજન કરવું. (અન્ય કાર્યક્ષેત્ર) શરીર, મન તથા ધ્યાન પર કાર્યક્રમની અસરની સમિક્ષા કરી અહેવાલ તૈયાર કરો. (અન્ય કાર્યક્ષેત્ર) સ્વના જીવન ઈતિહાસનું લેખન કરો. (અન્ય કાર્યક્ષેત્ર) અન્ય વ્યક્તિના બાલ્યાવસ્થાની નોંધ તૈયાર કરો. (નિરીક્ષણ) કોઈ પણ એક વ્યક્તિના બાલ્યાવસ્થાનો અભ્યાસ કરો. (વ્યક્તિ અભ્યાસ) ચિંતનાત્મક સામાયિક તૈયાર કરવું તથા તેના સંદર્ભમાં નિયમિતપણે પ્રતિચાર આપવા. (અન્ય કાર્યક્ષેત્ર) ચલચિત્ર જોયા બાદ તેની સમિક્ષા કરો. (સામાજિક કાર્યક્ષેત્ર) મહાત્મા ગાંધી, અભ્રાંહમ લીકન વિગેરેના જીવન પ્રસંગનું વર્ણન કરતી પુસ્તક સંદર્ભે ચર્ચા કરવી. (ચર્ચા) પ્રવર્તમાન તરુણાવસ્થા / તરુણોની સમસ્યાઓના સંદર્ભે પરિસંવાદનું આયોજન કરવું. (પરિસંવાદ) 			

References:

- Hall, C. & Hall, E. (2003). Human relations in education. Routledge.

Structure of Question Papers (External)

Perspectives in Education [All Courses] Enhancing Professional Capacities (EPC)[All Courses] Curriculum and Pedagogic Studies (Except Pedagogy of a School Subject)

[Time: 90 Min.]

[Marks 35]

Instructions:

1. All questions are compulsory. Options are internal.
2. Marks will be deducted for irrelevant matter.

Q -1[A] Answer any **One** of the following Questions (Out of **Two**) (in 400 Words) **[08]**

[B] Answer any One of the following Questions (Out of **Two**) (in 400 Words) **[08]**

Q-2 Answer any **Two** of the following Questions (Out of **Three**) (in 250 Words) **[10]**

Q-3 Answer any **Three** of the following Questions (Out of **Five**) (in 150 Words) **[09]**

Pedagogy of a School Subject

[Time: 90 Min.]

[Marks 35]

Instructions:

1. All questions are compulsory. Options are internal.
2. Marks will be deducted for irrelevant matter.

Q -1[A]	Answer any One of the following Questions (Out of Two) (in 200 Words)	[05]
[B]	Answer any One of the following Questions (Out of Two) (in 200 Words)	[05]
[C]	Answer any One of the following Questions (Out of Two) (in 200 Words)	[05]
Q-2[A]	Answer any One of the following Questions (Out of Two) (in 250 Words)	[06]
[B]	Answer any One of the following Questions (Out of Two) (in 250 Words)	[06]
Q-3	Answer any Two of the following Questions (Out of Three) (in 150 Words)	[08]

Note: Q-1 will be from Unit:1 (Content)

Q-2 , Q-3 will be from Unit:2

OMR Based Examination (For All Courses)**[Time: 60 Min.]****[Marks 35]****Instructions:**

1. Total Number of Questions will be 35.
2. All questions will be in the form of Multiple Choice with four options.
3. All the questions will be compulsory.
4. Each question will be of one mark.
5. Correct option will be marked in the OMR sheet with Black Ball Point pen only.

Question 1:**Options :** (A) (B) (C) (D)**Question 2:****Options :** (A) (B) (C) (D)